

SFT Svensk Familjeterapi

Nummer 3/2015

Livet pågår
kaotiskt och komplext
fullt av möjligheter

Svensk Familjeterapi

Nr 3, 2015 årgång 26

Issn 100–3421

Utgives av Svenska Föreningen
för Familjeterapi (SFFT)

Redaktör:

Anita Blom af Ekenstam,

Redaktör/layout:

Mårten af Ekenstam

Adress: Ringvägen 47b,

181 51 Lidingö

Mail: sftred@telia.com

Nästa nummer

kommer ut i december

Manusstopp: 15/11

SFFT:s styrelse

2014—15

ordförande - vakant

Ronny Axelsson

kassör

Jörgen Gunnarson

sekreterare

Marie Forneman

ledamot

Lena Sahlström

ledamot

Helena Engelbrekt

ledamot

Ulrica Holmbom,

ledamot

Madeleine Coccozza

ledamot

Charlotte Westerberg

ledamot

Gunnel Nirving

ledamot

Ingegerd Wirtberg

vetenskaplig sekreterare

Föreningens

webbadress:

www.sfft.se

Vi finns på Facebook:

sfft — Svenska föreningen för
familjeterapi

Tack för oss!

Hej!

Efter 10 år i styrelsen är det dags att säga adjö! Jag tillträdde som JHFF:s representant vid årsmötet som hölls i Helsingör 2005 i samband med den Nordiska kongressen.

Sedan dess har jag delat styrelseuppdraget med många trevliga och kunniga personer och även varit ordförande ett antal år.

Det har varit många givande möten, jag har lärt mycket och fått många kontakter både i Sverige och Norden. Jag fick också vara med att arrangera vår Nordiska kongress i Visby vilken innebar ett stort lyft för föreningen på många sätt, inte minst ekonomiskt. Det som är utmaningen just nu är att behålla och få nya medlemmar, något som styrelsen behöver alla medlemmars deltagande i.

Det som präglat styrelsearbetet är den positiva, hjälpsamma och generösa hållningen hos alla styrelsemedlemmar men även hos andra medlemmar som bidrar när det behövs, svarar på frågor, deltar i hearingar mm.

Under det senaste året har jag mött större delen av den kommande styrelsen och där finns mycket kunskap och energi vilket ger gott hopp för kommande verksamhetsår!

Att lämna styrelsen betyder inte att engagemanget för det familjeterapeutiska arbetet och SFFT försvinner men det får hitta en annan form!

Tack för mig!

Marie Forneman

Hej och tack för mig

Sitter på min lilla kammare och tänker tillbaka på de år som jag suttit med i Sfft's styrelse. Jag valdes in vid kongressen i Tällberg 2007 så det har blivit några år.

Mitt syfte och driv att vara aktiv i Sfft har varit flera. Det har varit en fantastisk möjlighet och glädje att få träffa så många kollegor under åren från alla hörn av vårt avlånga land och att vara med i olika strömningar, frågeställningar och utmaningar under åren. Det kommer att kännas tomt men livet går vidare och andra utmaningar väntar om hörnet.

Det finns många high-lights och att minnas men framförallt minns jag och vill nämna vår Nordiska kongress i Visby 2011. För mig var det en fantastisk glädje att få frågan om jag kunde vara med i arbetet inför kongressen. Som gammal Visbytös blev det ett ypperligt tillfälle att damma av gamla barndomskontakter som kunde vara behjälpliga i en del av arrangemanget. Under arbetets gång var det nog både en och två gånger vi vändades för hur det skulle bli (om det skulle bli). För er som sedan var där, kunde ni nog se en kongressledning som var busy men gick och smålog under dagarna. Det är med glädje jag fortfarande idag kommer i sammanhang där det pratas om hur fantastiskt bra kongressen var.

Vardagen för oss i styrelsen tycker jag har varit stimulerande och utvecklande. Allt från våra månatliga Skypemöten till våra live-möten 2-3 gånger om året. Det har varit kul att träffats och där givit oss tid att diskutera, vända och vrida för att sedan kunna landa i beslut som vi tänkt ska bli bra för alla medlemmar i föreningen.

Nu lämnar jag över min stafettpinne till en ny representant från Stockholm och jag vet att hon kommer ha ett härligt gäng att fortsätta jobba med.

Hej och tack för mig

Lena Sahlström

Barnets röst — lyssnandet

Rosanne Macke Alström

Medlem i Sveriges Familjeterapi Förening - SFFT blir du automatiskt genom att gå med i en regional förening. Alla föreningarna finns presenterade på SFFT:s hemsida, www.sfft.se, under rubriken regioner. Här följer också en lista på kontaktpersoner för de olika regionala föreningarna.

Västerbotten: Liz Bertholdsson, liz.kjell@tele2.se

Jämtland-Härjedalen: www.ffmitt.com Marie Forneman marie.forneman@jll.se

Telefon arb: 063-153921

Dalarna: Jörgen Gunnarson jorgen.gunnarson@ludvika.se

Telefon: 0240-86097

Värmland: Lennart Björk, Ö Torggatan 19, 652 24 Karlstad

Telefon: 0541-88025 networker@live.se

Västra Sverige: Ilze Norman ilze.norman@alingsas.se

Telefon: 0322-15401, 0733-963300

Södra Sverige: Ulf Korman ulfkorman@comhem.se

FTF-Sydost: Eva Sjökvist eva.sjokvist@vaxjo.se

Famös, mellersta och östra Sverige: www.famos.se Håkan Pettersson khpettersson@gmail.com

Stockholm: Lena Sahlström lena.sahlstrom@sfft.se

Åland: Crister Eriksson cristere@aland.net

Det är till din regionala förening du vänder dig med namn- och adressändringar.

Att samforska med barn

Barnperspektiv, barns perspektiv, barns röster. Det är många ord som snurrar i mitt huvud efter alla samforskningsintervjuer jag varit delaktig i de senaste åren i det familjebehandlarteam jag ingår i (Bromma familjebehandlarteam – BFB). En flicka sa vid en samforskningsintervju – ”jag tyckte det var bra men ofta pratade bara de vuxna och jag satt där... när behandlarna pratade med mig, frågade om mina känslor, då kände jag att de såg mig. Brydde sig om mig. Och mamma fick lyssna när jag pratade. Det var bra.”

Samforskning syftar till lärdomar. Att utforska det vi med vuxenord kallar för den tysta kunskapen, d.v.s. det som sker i relation mellan behandlare och familjemedlemmar. Det som inte går att fånga in genom en enkät. Det handlar om relationer, gester, ord. ”Bullarna var viktigast”, delade en klok 12-åring med oss. Behandlarna mindes tillbaka en familjebehandling fylld av många interventioner. ”Vi fick aldrig till det”, beskrev de två familjebehandlarna under intervjun med en annan familj. ”Det kändes som att vi inte gjorde nånting, inte kunde ge familjen det de behövde”. 15-åringen lyssnade på samtalet och beskrev när han fick ordet om betydelsen av att ha fått sitta där med sin familj och prata. En familj som annars aldrig umgicks tillsammans eller lugnt i ett rum.

Formen för samforskning passar i många fall vuxna och unga vuxna men under resans gång har det blivit tydligt att det behövs en flexibel form att närma sig barnen, få barnen intresserade, visa respekt att deras tankar är viktiga och hur gör man då? Ett vuxenperspektiv på bekostnad av barnens röster, barnens röster på bekostnad av vuxenperspektivet eller kombinationen – vad är möjligt? Denna artikel lyfter fram några tankar kring hur barn kan göras delaktiga i samforskning och lärdomar under resans gång.

HALLÅ!

Ett av våra filmklipp om barns röster i samforskningen som BFB gjort, inleds med just hallå och en bild på tre barn som ser på oss. Hallå:et symboliserar barns röster eller avsaknad av just barns röster i våra samtal när vi intervjuat familjer om upplevelser av behandlingen. Här har vi som erfarna familjebehandlare, infört en utvärderingsmetod, implementerat den så fint, ansvarat för två stora konferenser, hållit föreläsningar, gjort filmer och ger snart ut en stor rapport (2016) och så kommer bilden med hallå. Och tre par ögon som tittar på oss. Vad betyder det att lyssna på barns röster? Lyssnar jag själv på barn? Det är inte unikt inom behandlingsvärlden att barns röster inte blir hörda i utvärderingar. Under det senaste året har vi i BFB vänt och vridit på detta. Okej, vi kan konstatera detta men vad kan vi i så fall göra åt det? Hur kan vi anpassa samforsknings-samtalet till barn? Det är en erfarenhet att samforskningen lätt antar ett vuxenperspektiv. Även detta är ibland en parallell till familjebehandling. Vuxnas röster blir lätt hörda. Därför har

vi det senaste året aktivt arbetat med att göra barn delaktiga i samforskningen.

HUR VI STÄLLER FRÅGOR

Alla samtal med familjer och barn har gett mig en stor ödmjukhet. Inför mig själv, inför familjerna, inför mina kollegor. När man (jag) är i något nytt som i en samforskningsintervju, handlar det mycket om att ”visa upp sig” som behandlare inför familjen. Inför kollegorna. Det krävs tillit och trygghet i rummet. Precis kanske som för familjer i en inledande behandling eller i kontakten med socialtjänst och BUP.

Ju mer erfarenheter jag samlar på mig i intervjusammanhangen, desto mindre självcentrerad blir jag och kan kanske mer lyfta blicken en aning? I den mer självcentrerande fasen är det förmodligen lättare inledningsvis i en samforskningsintervju, att jag som behandlare, lyfter teman som antingen är mer generella eller rör innehåll från behandlingen. Hur blev det för familjen vid alla skolmöten vi deltog på? Men samforskning syftar till att söka efter en annan form av kunskap – att utforska detaljer och att inte nöja oss med svar som t ex bra bemötande.

För barn är generella frågor och teman inte särskilt givande. Att samtala om ett arbete som skett, kanske har det gått en längre tid sedan vi sågs sist, kräver reflektionsförmåga och tidsperspektiv. Att be barn beskriva något som ligger längre tillbaka i tiden ger ofta svepande svar. Att se tillbaka, minnas detaljer, minnas relationer. I samforskning lyfter behandlarna utifrån sina teman upp det som de är nyfikna på. Som de önskar höra mer kring hur familjen tänker, känner. Det kan vara teman där behandlarna tittar på sig själva, ögonblick de bär med sig.

Tips: Barn är ofta konkreta, de kan behöva hjälp med konkreta frågor, kanske konkreta situationer. Även detta ligger på de vuxna – att försöka finna teman, berättelser, situationer som kan hjälpa barnet att minnas. Hjälpmedel som nallekort, rita på tavlan, tidslinjer etc. kan vara användbart.

BARNINTERVJUARE

Tretton personer är samlade. Vi sitter i en ring inledningsvis. Familjen är stor. Det är flera anhöriga och även en tolk deltar. X är barnintervjuare i dag. Y är ansvarig för att intervjua alla vuxna. X går iväg och sätter sig (efter Y:s inledning och en presentation av oss alla) med barnen vid ett barnbord. Där finns dricka, pennor och papper. När Y börjar intervjua de vuxna, sitter X med barnen och de börjar rita och småprata och tystnar då och då. Jag småkikar mot barnbordet. Lyssnar barnen mellan småpratet och skratten där borta på oss vuxna? X och barnen går efter en stund fram till tavlan, nu är det barnens tid att dela sina tankar. X ritar figurer på tavlan med olika ansiktsuttryck. X vet att familjebehandlarna använt sig av just dessa i behandlingen. X börjar ställa konkreta frågor till barnen som får välja färger att sätta under ett ansiktsuttryck. X ställer följdfrågor. Frågorna är konkreta, relaterade både till barnens vardag men också kring hur det var att träffa behandlarna P och O.

Frågan är ett steg i närmandet av relationsnivån. Alla vuxna lyssnar till samtalet. Barnen och X sätter sig sedan igen vid barnbordet och strax efter är det paus innan intervjuformen kommer att upprepas en gång till.

Tips: vi har börjat med barnintervjuare ibland för att dels trygga barnet och dels för att vi ser att det blir tydligare att barnet får möjlighet att göra sig hörd bättre. Ibland kan vi se att en intervjuare i ett samtal tappar barnet och då lätt hamnar i ett vuxenperspektiv. När det är flera barn som deltar, kan det vara bra att ha förberett samtalet med eget bord till barnen, material till barnen och att använda material som barnet kan känna igen från behandlingen. Allt detta kan underlätta samtalet.

PAUSENS BETYDELSE

Vi vet hur viktigt pausen är från andra möten vi har i vårt familjebehandlingsarbete och från nätverksmöten. Då kan vi alla pusta ut en aning, mindre formella samtal uppstår. Skratt hörs och vi fikar tillsammans. Familjer har ibland med sig eget fika. En familj hade gjort egna vårrullar. Det är ofta en avslappnad stämning. Pausen bidrar även till att när vi upprepar formen med intervjustrukturen efter paus, uppstår oftast en fördjupning. Barnen uppskattar alltid pausen. Teamet försöker skapa en festlig stämning för att förmedla till barnen att det här är viktigt för oss. Barnen får också bestämma innehållet för fikaten.

FÖRBEREDELSE, RAMAR OCH STRUKTUR

Vi strävar efter att skapa förutsättningar av ett tryggt rum och vi ser att våra tydliga ramar kring samforskningsamtalet bidrar till trygghet. Vi lägger därför mycket tid på inledningen, vi försöker som team, förmedla en god ton och mycket respekt att familjen tagit sig tid att komma. Vi är alltid måna om att särskilt tacka barnet/ungdomarna att de tagit sig tid att komma. Vi vet att både vuxna och barn kan vara oroliga inför vad samforskningsamtalet innebär.

Tips: om möjligt så kan barnet förberedas inför samforskningsamtalet. Av familjen. Ofta har föräldrarna själva inte riktigt någon överblick vad samtalet kommer innebära (även om behandlarna tänker att de förberett familjen både i ord och kanske brevledes). Om föräldrarna är trygga förmedlas detta även till barnet. Det är naturligt att både de vuxna och barnen precis som teamet, kan känna sig nervösa. I avslutningssamtal med familjer i en familjebehandling, brukar vi benämna att vi kommer bjuda in er alla igen till ett samtal för att prata om våra möten. Ibland har vi börjat göra en mindre utvärdering redan i avslutningssamtalet. Syftet är att också på det sättet förbereda barnet lite inför det kommande samforskningsamtalet.

FLEXIBILITET UNDER INTERVJUN

Vi ha suttit i 40 min. Flickan S svara på alla frågor, lite kortfattat men hon delar många tankar med intervjuaren kring det arbete som skett i relation till behandlarna W och Å. Svaren blir allt kortare med ett ja, jag vet inte. Flickan trummar allt mer hårt med ena foten mot golvet. Intervjuaren försöker hitta ingångar till flickan men det är svårt.

Tips: Att vara medveten om tiden. Att anpassa tiden efter barnet. Att lägga in en kort bensträckare. Att ställa frågor till barnet, familjen, vad tänker ni – ska vi ta en kort paus? Att ha flera pauser. Att intervjuaren metakommunicerar med reflektören. Det är lätt att hamna i en form som är anpassad till vuxna men med barn behöver man ibland tänka ännu mer på flexibiliteten. Det finns inte heller något rätt eller fel utan varje intervju är unik.

EN OMTÄNKSAM FÖRÄLDER SOM TAR ÖVER

Pojken sitter inklämd mellan sina föräldrar. Han är smal och allvarlig. Tittar på intervjuaren. Stämningen är vänlig. Pojkens lillasyster ligger på golvet och försöker bita intervjuaren i tån. Det har gått ganska lång tid sedan familjen gick i behandling. Pojken har svårt att minnas detaljer och så småningom tystnar

han allt mer. Modern fyller rummet med tankar om hur hon tror att pojken tänker och känner.

Tips: Barn är ofta konkreta, minns det som är nu och att efter flera månader be barnet att minnas kan vara svårt. När vi ser förälder som fyller tystnaden kan man som intervjuare också göra en tydligare förflyttning och sätta sig mer med barnet, dels använda material i rummet för att hjälpa barnet och dels låta det vara och lita på processen att barnet minns tillräckligt.

RELATIONER

Ibland blir samforskningsamtal mer fokuserat på innehåll än processer. En glidning där vi ibland hamnar mer i utvärdering om vad som förändrats hemma mer än om den relationella delen och är det samforskning? Även här gäller det dock att inte inta ett vuxenperspektiv. När vi nu börjat analysera vårt dokumenterade material, blir processer och relationer allt tydligare. Att bli sedd (hur blir man sedd?), att få göra sin röst hörd (att mamma och pappa är tysta och jag får prata), att någon vill lyssna på mig (har jag rätt att göra mig hörd?), att mamma får hjälp (när frågorna fick ställas högt till mamma – kommer du dö?), att de tyckte om mig (hur visade behandlarna det?), att pappa slutat slåss (berättelsen om vägen dit) osv. Alla berättelser och samtal, lyfter fram relationella aspekter.

ÖKAD MEDVETENHET

Vi är rätt envisa i BFB. Vänder och vrider på perspektiv. Jag gillar det. Att göra barnen delaktiga i samforskning, betyder också att teamet gemensamt hjälps åt. En vanlig fråga numera på våra teamträffar när någon önskar bjuda in en familj till ett samforskningsamtal är: ”har du bjudit in barnet och varför inte?” Vi får titta på oss själva. Vad är det som gör att jag inte bjudit in barnet? Finns det goda skäl eller ligger det hos mig? Samforskning handlar om lärdomar om mig själv – det är där jag börjar.

Bara orden barnperspektiv och barnets perspektiv kan betyda olika saker för var och en av oss. Hur ser det ut i mitt familjebehandlingsarbete kring barns delaktighet? Hur brukar jag göra/tänka? Mindre barn, ungdomar? Den ökade medveten i sig är en tillgång i ett team, i teamdiskussioner och i ett familjebehandlingsarbete. Att utvärdera, ”forska”, kring vad barn och deras anhöriga upplever som skillnader känns inte bara viktigt utan nödvändigt och har stärkt oss i att det är svårt att arbeta med barn enskilt utan dess kontext (som idag 2015 fortfarande sker!).

De barn vi hittills intervjuat har varit tydliga. De lever i sammanhang med ibland föräldrar som missbrukar, har psykiska besvär, det förekommer ibland våld men de är fortfarande barnets föräldrar och barnen lever i högsta grad i sina relationer och har tankar och erfarenheter som är viktiga. Ett fortsatt utvecklingsområde gällande samforskningen är att fortsätta där vi är, d.v.s. att bjuda in barnen i ännu mer utsträckning och samla på oss erfarenheter och berättelser. Vi har redan ett tjugotal dokumenterade intervjuer med familjer men barnen är fortfarande i minoritet i relation till de vuxnas röster. Men vi får även se på det med ödmjukhet; det är en process vi själva är i. Även här finns inget rätt eller fel utan det viktiga blir medvetenheten och att inte nöja sig med de egna svaren det går inte, kan inte, får inte, utan reflektion. Reflektionen i sig är en god början helt enkelt!

Lisa Koser
Bromma familjebehandlarteam
Socionom, leg psykoterapeut
lisakoser1@gmail.com
Tfn: 0708-86 13 67

Oro som kompass

Kerstin Hopstadius tankar efter en konferens i Tjeckien med Jaakko Seikkula och Tom Erik Arnkil: *Don't put your best means of control to work* maj 2015.

Brno i Tjeckien, tre timmar med tåg från Prag. Det är mitt i maj och saftig grönska utanför tågönstret. Jag gör mitt andra besök hos *Narativ*, ett nätverk med ett tiotal personer som på sin webbplats beskriver sig som *A social and relational platform spreading collaborative and dialogical practices in Czech Republic and Slovakia*. I vintras åkte jag dit för att passa på att träffa terapeuten Harlene Anderson medan hon var i Europa, och hamnade på en konferens med titeln *Who is the expert here?* Människors expertis på sina egna liv fick tydliga uttryck. Till exempel kom en föreläsare från Hearing Voices Network (ett internationellt nätverk för människor som hör röster) och en annan föreläsning hölls av tre bostadslösa kvinnor och en socialarbetare från ett projekt för hemlösa. Ett så konsekvent genomfört relationellt perspektiv gjorde mig både varm och imponerad. Jag bestämde mig för att ta första bästa chans att åka dit igen.

Nu kom möjligheten: den här konferensen med två olika perspektiv på dialogiskt arbete, *Open Dialogue* och *Anticipation Dialogue*. Att få två olika, men närbesläktade, tankegångar i samma seminarium ger mig en känsla av rymd. En gemensam rubrik är *Fostering dialogical space in relational practices*. Det gäller alltså att upprätta ett dialogiskt utrymme inom en vid krets av verksamhetsområden. Lite längre fram i konferensen kommer en precisering: *The challenge for dialogicity is to generate and foster space for being heard and responded to even in worrying situations*. Jag tänker på talesättet ”Det finns skepp som seglar bäst i vackert väder”. Det tror jag gäller en hel del planer och program för människovårdande arbete också. I situationer av oro, vända och fruktan kommer ambitionerna av sig. Här får jag höra om arbetssätt som växt fram genom svårigheterna och präglats av den oro som behövde få gensvar just där och just då. Nu vill jag försöka fånga hur konferensen gav mig nya tankar kring ”oro”.

Citaten i texten nedan är från mina egna anteckningar. Jag väljer därför att inte sätta hartassar runt citaten, utan bara korta tankstreck. Vill någon fördjupa sig i perspektiven finns boken *Open Dialogues and Anticipations: Respecting Otherness in the Present Moment* som Seikkula och Arnkil gav ut tillsammans förra året (Seikkula, J. & Arnkil, T.E., 2014).

Det praktiska kring konferensen ordnas av medlemmarna i *Narativ*. Till att börja med måste all utrustning vara på plats i det museum där konferensen ska äga rum. Jag åker dit med Katka, Kateřina Novotná, som jag blev god vän med vid förra besöket. Hon har till uppgift att få fram kaffeutrustning,

drickflaskor och snacks för hundra personer, och det ska ske mellan terapipatienter och amning av den lilla dottern. Muséet ligger i den historiska delen av Brno där det just nu pågår utgrävning av medeltida tunnlar, så alla tillfartsvägar är avstängda. Katka trotsar den ena skylten efter den andra och vi kommer fram i sista stund. Jag får i uppgift att bevaka den felparkerade bilen. Det känns lite nervöst tills jag inser: kommer det någon vakt eller polis så lär jag bli åthutad på ett språk jag inte förstår. När Katka är tillbaka och jag kommenterar hur mycket jobbet gruppen har med arrangemanget får jag det lakoniska svaret ”Vi ordnar konferenser tre gånger om året, så man vet ju vad man ska göra”.

Före själva konferensen ska Jaakko och Tom ha en handledningsdag för deltagarna i utbildningsprogrammet *Collaborative-Dialogic Practices*. Tom Arnkil pratar om *anticipation dialogue* och Jaakko Seikkula om *open dialogue*. (Mer om likheter och skillnader längre fram i den här texten.)

Ett par deltagare som arbetar i ett projekt med våldsutsatta familjer vill ta upp ett ärende. De berättar om sin besvikelse över att arbetet inom deras team har kört fast.

Tom säger med värme: – *What do you do? Your idea is good but the response is not good. – To tolerate the disappointment, to listen and listen.*

– *If you place the expectation on change in other people, the result they receive is criticism. The expectation of change needs to be placed in relationships.*

Ja, det gäller att uppleva och uthärda sin egen besvikelse och fortfarande vara lika nyfiken på processen, tänker jag. Besvikelsen äger rum i ett skeende jag deltar i *tillsammans med andra*. Det luriga är att den känns just i *mig*, och att jag frestas att stanna där, och kanske hamna i anklagelser, i stället för att fortsätta lyssna och delta i det som händer oss, *nu*.

Eftersom Arnkils arbete är mer okänt för mig än Seikkulas är jag fullt upptagen av att hänga med. Det gäller att inte ha lätt för yrsel när Tom drar in alla tänkbara och otänkbara nätverk och institutioner i samma mening. Tack och lov får jag lite andrum mellan varven när Jaakko får en fråga och dröjer med svaret en bra stund, medan han är totalt uppmärksam på den person i rummet som vänt sig till honom.

Jaakko pratar om *polyfoni*, många röster, i dialogiska samtal.

– *The alternative small stories often surface in single words, here like "disappointed". I am more and more preoccupied by something before feelings, "sensing"; to grasp the feelings before they are turned into words, to make space for that moment. Also the sensing, the bodily responses, within the professionals.*

– *Plans happen on a rational level: "How do I act next time?"*

Tom Erik Arnkil, den fantastiska tjeckiska tolken samt Jaakko Seikkula.

– By focusing on how we feel in psychiatry it becomes more democratic.

– to grasp the feelings before they are turned into word, to make space for that moment.

Intressant tanke; så snart vi öppnar för alla olika röster, inklusive de som bara är diffusa förnimmelser någonstans i den egna kroppen, blir samtalssituationen mer demokratisk. När den professionella måste uttrycka sig så att andra än de egna kollegorna hänger med, bli en röst bland många, då finns inte längre utrymme för något automatiskt tolkningsföreträdare.

Handledningsdagen är över och själva konferensen drar i gång. Mina tankar går tillbaka till 1995 när Dalarnas Familjeterapiförening hade bjudit in Tom Andersen och Jaakko Seikkula till en studiedag. Jag ser på mina gamla anteckningar att Jaakko pratade om Bronfenbrenner och mezosystem, system som bildas när olika mikrosystem möts. ”Tidigare tänkte vi att det viktigaste är det som händer inne på avdelningen - sedan att det viktiga är det som händer på gränsen, för det är där händelser får sin mening.”

Bilden av gränsen mellan systemen har jag om och om igen under åren återvänt till: gå till gränsen, titta efter, det finns mer att se. Jag provar att göra så där, oj då, någon blev stött, hur kom det sig? Jag provar något annat i stället.

Tankarna om gränssystem finns kvar i det jag hör nu, tjugo år senare, men oklarheter, aningar och förnimmelser i kroppen betonas mycket mer av båda föreläsarna. Till exempel berättar Jaakko om ett aktuellt forskningsprojekt vid Jyväskylä universitet: *Relational mind in events of change in multi-actor therapeutic dialogues*. I projektet ingår samtal med par som sökt terapi efter våld i hemmet. Både terapeuter och par förses med mätinstrument som registrerar stressvariabler. Tillsammans med deltagarnas reflektioner ger det ny kunskap om hur påfrestningarna under ett svårt samtal kan se ut. Stressnivåerna växlar hos var och en, ibland med förvånande skillnader vid jämförelse med det yttre samtalet. På filmen ser vi vid ett tillfälle hur mannen i samtalet med stor vånda berättar om sin egen våldsutövning. På diagrammen syns de starkaste stressreaktionerna från kvinnan som sitter helt tyst.

Vartefter timmarna och dagarna går märker jag att *Open Dialogue* i mitt blickfång hittills ofta har gällt själva dialogen: hur ska den gå till, vem ska vara med, hur börjar och slutar man? Nu får jag mer och mer tankar om *Open*. Jag gör anteckningar om pauser, tystnad, utrymme, vars och ens möjlighet att ge sig själv till känna.

– You follow the pace, the words and the answers of the person in open dialogue. It is a client-driven practice, rather than a therapist-driven practice.

– The question of the therapist is: how do we respond? It is about mobilizing the resources that the clients have in their relationships.

–The information that the team is handling is not hidden from the client/family. A guarantee that we have the same information, both team and client.

– We don't prepare, everything is happening here and now. Everything happens in the meeting. For the professionals it can be hard to talk about important things in a way that people can be part of.

Både Jaakko och Tom återkommer till att de situationer där dialog mellan alla berörda är bästa, eller enda, möjligheten, präglas av allvarlig oro, vare sig den kan uttryckas i ord eller inte. De ser känslan, eller bara den oklara förnimmelsen, av oro och olust som en öppning för dialog. Tom fortsätter:

– Worry is an anticipation that something in the network of possibilities is wrong, a worry about yourself in the relationship. "If I take this up, things will get worse" "If I don't take this up, things will get worse." You hope that someone else is taking up the worry, that way it will be their responsibility or their mandate.

– Intervene in your own worry immediately. Respect the uniqueness of relationships. It is never too early to start a dialogue.

–What I can see from this place is all I can see: A place in history, a place in relationships. That is the reason for dialogue.

Valet av rubrik för hela konferensen börjar gå upp för mig: *Don't put your best means of control to work*. Så ofta i mitt arbete har jag försökt att vänta tills jag "har mer på fötterna", ängslig att göra fel. Här blir vi uppmanade att inte vänta. Om jag uppfattar en oro, så är det på den plats jag nu står, i det nätverk av relationer som nu är, som jag har möjlighet att delta. Där deltar jag inte bara med det jag försiktigt har tänkt ut som klokt, utan med mig själv, i mötet med andra själv.

När jag hemkommen återvänder till de här tankarna i skrivandet får jag en längtan att komma bort ifrån ramen av konferens och allmänna resonemang. Hur går det till att ta ansvar för sin oro och vända i svårlösta situationer? Jag kommer att tänka på när jag för några år sedan deltog i skrivandet av en "bybok", en dokumentation av den plats i Dalarna där jag numera är bosatt. Jag är fascinerad av språket i gamla texter och gamla muntliga berättelser, ett språk med få abstrakta termer, mer direkt. I byboken letar jag upp en situation med stor oro.

Det gäller ett protokoll fört vid bystämma i Heden den 3 juni 1895. Vid den tiden bestod byn av ett trettiotal små bondgårdar och några hus för hantverkare och dem som främst försörjde sig på arbetsvandringar till Stockholm. Bystämman var alltså byns forum för ekonomiska och andra gemensamma angelägenheter. Vid det här tillfället hade kommunalnämnden i socknen vänt sig till bystämma för att besluta om fattig-

understöd till en gård i byn, två systrar med tillsammans nio barn. Byamännen står inför ett dilemma som vi kan känna igen i vår egen tid: hur kan omgivningen värna om barnets bästa när familjen inte tycks klara det?

Vid första anblicken av det här protokollet hade jag läst det som uttryck för lokalsamhällets utstötning av ensamstående mödrar. Dessutom hade jag sett att båda kvinnorna tidigare var dömda för stölder av en art som tydde på brist på det allra nödvändigaste. Nu, när jag återvänder till protokollet (med ett lite mer dialogiskt perspektiv) läser jag det i stället med fokus på byamännens oro för hur barnen har det.

§5 Då sagda Karin och Brita ... äro fullt arbetsföra personer så bör ingen fattigvård beviljas för dessa personer, men med afseende på deras 9 barn, som äro oskyldiga att lida den stora nöd som där nu föreligger, så blefvo byamännen eniga om att någon hjälp måste beredas dem, och på grund deraf gjorde Bröms Olof Olsson den framställningen, att understöd för barnens räkning genast måste beviljas och från billighets synpunkt, skulle medlet emottagas af deras moder och familjelifvet, ehuru smärtsamt att se, skulle hädanefter fortgå som förut.

Emot denna framställning uppträdde Målar A. Andersson, som icke nekade till att O. Olssons förslag skulle blifva det billigaste, men sättet för användandet af medlen kommer att hädanefter, som förut, icke att utgöra det äsyftade ändamålet, då föräldrarna i första hand taga broderdelen, som gör att barnen får lida och kommer hungriga i granngårdarna och väntar på hjälp. Om det vore nog därmed, men det är ingalunda förhållandet, ty den otukt och last som föräldrarna uppammar och leder barnen in på samma väg och följderna kan snarligen blifva förfärliga.

Förklarade A. Andersson att han icke längre kunde stå till svars med de återopade missförhållanden som mera stiger än minskar ... och för att hjälpa detta så är den enda utvägen ehuru det kan synas mycket begärdt och dyrt, men det är bättre att stänga bäckan än ån, att barnen bortackorderas, dels på barnhemmet, dels åt andra parsoner, så fort som möjligt för att kunna få en mänsklig vård och behandling. Då detta icke någon god sak att åstadkomma för kommunalnämnden så anhålles att

Bröms Olof Olsson (1835–1916)

tillfälligt bidrag beviljas, intill dess ofvanstående bortackering kan ske.

Efter framställd proposition förenade sig byamännen enhälligt i A. Anderssons förslag, hvadan O. Olsson lade ned sitt påstående.

Diskussionen på bystämman börjar med en delad oro. Byamännen är eniga om att något behöver göras för att de här barnen ska få ”en mänsklig vård och behandling”. Två olika förslag kommer fram:

Bröms Olof, som här på fotot står i sitt traditionella skinnförkläde, är den som i protokollet inte vill slösa med bykassan i onödan. Hur var hans livssituation just då? Han hade nyligen sett tre av sina fyra söner lämna hemmet och Sverige, två av dem för Amerika, och hade säkert ett drygt arbete på sin gård, det är ju långt före traktorer och mjölkmaskiner.

Målar Anders, som försöker beskriva ett mer långsiktigt perspektiv, har en större gård och har även startat ett eget litet mejeri. Kring tiden för det här protokollet finns hans namn på många skrivelser som ivrar för att få en folkskola till byn.

Två ”vanliga” bönder diskuterar engagerat med barska ord och framställer olika alternativ med en rad snirkliga formuleringar. Den ömsesidiga dialog jag uppfattar genom det här protokollet gäller ju tyvärr inte systrarna själva, mödrarna till de barn man bekymrar sig om. Deras röster blir inte hörda. Att jag ändå känner varmt för de där gubbarna har att göra med att jag får syn på ett skeende där vandan var stark och gemensam, men åsikterna skilde sig åt. Och att man var angelägen om att beskriva respektive ståndpunkt. Alla inblandade bodde mindre än en kilometer från varandra, barnen kom hungriga till sina grannar. Vilket beslut man än tog skulle konsekvenserna bli synliga för var och en i byn. (Jag vet inte hur det gick sedan, t ex. under vilka tider några av systrarnas barn blev omhändertagna och placerade i andra hem, men via ett barnbarnsbarns släktforskning har vi belägg för att flera av dem klarade sig bra i vuxen ålder.)

För mig säger texten något om det gamla lokalsamhällets kompetens att hantera komplexa situationer och ger en påminnelse om att dialog inte är någon ny företeelse. Vår tids neutrala och abstrakta språk kan ge en illusion om en objektiv utanförposition som fjärrmar språket från det ständigt föränderliga livet. Dialogiskt arbete har, som jag ser det, makt att bryta den modernistiska illusionen, inte minst illusionen om kontroll.

Jag återvänder till konferensens rubrik och antecknar Tom Arnkils kommentar till den på bildskärmen:

Better understanding might arrive if you *don't* apply your best means of control

- There are normative goals in professional life – of health, wellbeing, learning, child rearing, domestic relationships...
- Important as they are, they can also distance the professional from the here-and-now of listening and responding
- The hum of the professional pursuit may get louder in one's ears than the voice of the client/child/family. One may be “there” instead of here-and-now, in the present moment (thinking

of goals and how to guide the client there rather than listening and responding carefully to what they present right now).

Anticipation Dialogue har växt fram utifrån situationer där flera personer eller institutioner fått svårigheter i samarbetet, ofta trots att man haft gemensamma mål. Själva arbetsgången för ett sådant möte ligger utanför ramen för den här artikeln, men några av punkterna som nämndes tar jag med mig till mitt eget liv:

– “What if we had only this meeting?” We don't have control over more. (Alltså utgår arbetssättet från att man drar ihop alla som behöver samarbeta i den aktuella situationen, och låter mötet ta den tid det tar, möjligtvis med en uppföljning vid en senare tidpunkt.)

– We wanted to make this a culture. It was successful, but after a while the municipalities turned to the next project. The only place of integration is the everyday life. (Det räcker inte med enstaka projekt, det är ett tänkesätt som behöver integreras i vardagsarbetet, en kultur.)

– The anticipation dialogue is about guiding people into having plausible hopes.

– To lead anticipation dialogue you have to be asking for help. Please help me to help.

Artikelförfattaren Kerstin Hopstadius.

Open Dialogue har utvecklats inom psykiatrin, *Anticipation Dialogue* har utvecklats inom samhällsarbete. Gemensamt är en ovillkorlig respekt för andra människor. I det öppna samtalets vindingar kan kompassnålen snurra runt till synes på måfå, men förmimmelser fångas upp och får gensvar. Det som verkligen bekymrar någon, det kan ta gestalt. I mångfalden av gensvar uppstår nya möjligheter för dem som burit fram oron till samtalet, och även nya möjligheter för dem som har till uppgift att bistå i situationen.

Referenser:

Seikkula, J. & Arnkil, T.E. (2011). *Sociala nätverk i dialog*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Seikkula, J. & Arnkil, T.E. (2014). *Open Dialogues and Anticipations: Respecting Otherness in the Present Moment*. (Förlag okänt).

Länk till presentation av boken *Open Dialogues...* www.youtube.com/watch?v=4lx08L5ea20.

Det allra värsta

Har man gjort jobbet bra så lyssnar föräldrarna när de får sig några monumentala tankeställare av barnet:

”Varför var du alltid full när jag behövde dig?”

”Du lämnade mig, jag var ju fan bara 14 år, vad tänkte du på?”

”Varför trodde ni mig inte, jag sa ju att alla retade mig?”

”Du bryr dig bara om hur det går i skolan, och inte hur jag mår?”

Har du gjort jobbet bra så säger barnet detta till sina föräldrar. I den stunden barnen får uttrycka hur de kände sig när de blev övergivna, bortglömda och bortprioriterade och föräldrarna lyssnar. Det är då förändring sker. Föräldrarna lyssnar. Lyssnar och nickar. Är intresserade.

Dom sitter där med adrenalinet kokande i sina ådror. Med förklaringarna, ursäkterna och löftena om förbättring på tungspetsarna. Ångestsdimman i terapirummet lägger sig tungt. Har du gjort ditt jobb klarar föräldrarna att fortsätta lyssna och barnet klarar att fortsätta berätta någon minut till. Nu kommer tårarna. Efter ilskan kommer tårarna och barnet beskriver:

”Jag kände mig så jävla ensam... Ingen, absolut ingen fanns där för mig”.

Någon av föräldrarna slänger en blick mot dig, terapeuten och får en nick att ”ja, gör det som vi övade på om något sådant som detta skulle hända”. Föräldern lägger försiktigt en hand på barnets axel och frågar ”berätta mer, hur kändes det när jag inte fanns där för dig?”

Just då, i denna stund uppstår något nytt mellan förälder och barn som vi kallar för återanknytning. Den stund när barnet berättar om sina känslor när det kändes som allra värst. Föräldrarna som stillsamt lyssnar.

I modellen som kallas ABFT, anknytningsbaserad familjeterapi, är du i exemplet ovan inne i upp-

gift fyra. Arbetets klimax. Uppgift fyra är då föräldrar och barn tillsammans med terapeuten möts igen efter ett antal möten som handlar om förberedelse. För detta. När barnet ska berätta om det allra svåraste för sina föräldrar.

Glöm positiva omformuleringar och lösningsfokuserat arbete. I uppgift fyra ska smärtan tydliggöras och när känslan är att det inte kan bli värre så är din uppgift att fördjupa känslan ännu mer. Ner i mörkret och hopplösheten. Idén är att för att kunna jobba med annat i familjen behöver återanknytning ske och utan mörkret, smärtan och sårbarheten – ingen återanknytning.

Uppgift fyra kan vara ditt bästa samtal någonsin. Eller det värsta. Det är din viktigaste uppgift på hela veckan. Du måste ätit rätt, sovit rätt, vara fokuserad och i balans och inte övertaggad. Uppgift fyra kommer skoningslöst visa om du förberett dig tillräckligt, om föräldrarna har ditt förtroende och om barnet, med din hjälp, vågar vara modigare än någonsin förut. Efter samtalet är slut kommer du sitta kallsvettig i ett rum och förbanna det du inte gjorde innan samtalet och glädjas åt det du ändå gjorde.

Uppgift fyra är en chans för barnet att göra sin allra sårbaraste röst hörd för sin mamma och pappa. Kan något vara viktigare?

Den amerikanska modellen ABFT, finns beskriven i sin helhet i Attachment Based Family Therapy for depressed adolescents (Levy, Diamond, Diamond), recenserad i fokus på Familjen nr 14 av Magnus Ringborg som också gjort hästjobb med att introducera modellen i Sverige.

Är du intresserad av en metod som är tydlig, intensiv och målinriktad och som ger barn och ungdomar god chans att på nytt komma nära, återanknytta, till sina föräldrar – då bör du genast kasta dig över det som finns skrivet om ABFT.

Patrik Kärn

Collaborative practice på Isla Mujeres

DET GÄLLER ATT HÅLLA SIG framme och se dem man intresserar sig för... de lever inte för alltid, flera har redan dött Cecchin, Tom Andersen med flera. Så fick vi då syn på denna sommarkurs med Harlene Anderson i Collaborative practice i Mexiko (benämningen collaborative practice ter sig bättre än svenskans språkssystemisk terapi då den engelska benämningen sätter större fokus på samspel/samarbete och practice är ett vidare/bredare begrepp än terapi.). Wow!!!! Denna kurs låter för bra för att vara sant. Spännande innehåll och underbar miljö. Dessutom var kursen "bilingual" dvs 2 språkig på spanska och engelska vilket väckte intresse. Hur ser familjeterapi ut i Latinamerika? Vad är likt? Vad skiljer sig?

Efter en lång flygresan tar vi båt ut till denna lilla ö som ligger strax utanför Yucatanhalvön. Första dagen (under pre-workshopen) är det orkanvarning, kraftig regn och blåst. Föreläsningssalen är en öppen sal utan väggar och med halmtak. Alla sitter i regnkläder och med paraplyer i mitten av rummet. Det är svårt att höra och svårt att jobba. AnnMarie som kom lite senare fastnade i stormen och fick så småningom vada till hotellet. Dagen efter startar officiellt utbildningen och vädret vänder. Isla Mujeres visar upp sig från sin allra vackraste tropiska sida med vit sand mjuk som potatismjöl, kokospalmer, turkost hav och sol.

Så följer dagar med föreläsningar och samtal från kl 9.00 -13.00 siesta och bad och återsamling för fortsatta gemensamma samtal kl 18.00 -20.00. Vi var ca 85 deltagare från hela världen. Harlene är där och talar samt visar samtal, Sheila McNamee är där och talar bla om rela-

tionell etik. Shotter är där och talar om filosofi, Sylvia London översätter allt mellan spanska och engelska men hon visar också upp egna samtal.

Shotter talade om hur mycket av dagens kunskapsinhämtande ter sig för honom. Han beskriver en fors. Vi får syn på en virvel. Den vill vi förstå och studera. Så vi hämtar en hink, sänker ner den och tar virveln. Vi springer hem till våra mikroskop och ska studera virveln, men vad har vi i hinken? Vad studerar vi? Vatten och lite skräp....Vad lär vi oss? Är det virveln vi har studerat?

Vi delas upp i dialoggrupper och intressegrupper som möts och reflekterar/diskuterar under dagarna.

DIALOGGRUPPEN

I Fannys dialoggrupp var deltagarna företrädesvis från Latinamerika. Det var deltagare från Brasilien, Mexiko, Bolivia men även från Canada och så Fanny från Sverige. I gruppen fördes många spännande samtal. Skall allt behandlas/terapias? Eller kan det vara att anpassa människor till situationer de inte skall anpassas till? Att våga lyfta vår blick in ett politiskt perspektiv och se vårt arbete ur detta perspektiv. Ibland skall kanske inte människan anpassas. Om man lider av arbetslöshet eller fattigdom så är det kanske annat som skall till (strukturellt arbete) inte terapi? Vad riskerar vi göra om vi inte sätter vårt arbete i en större kontext. Dvs vi måste våga sätta vårt arbete i en kontext. Det är viktigt att se virveln i forsen.

Efter en live-presentation där ett tema var "lojalitet mot familjen" utforskade vi i AnnMaries grupp, ords och meningars olika betydelser i våra olika kulturer. Det visade det sig t.ex. att begreppet

"lojalitet" inte var ett ord man skulle använda i relation till sin familj i Kina, snarare "ansvar". Så vi utforskade de små nyanserna av betydelser och mening och hur kunde känna att lever våra kulturer "i språket".

HANDLEDNINGSGRUPPEN

I intressegrupperna valde Fanny att delta i en grupp om handledning. I gruppen var deltagare från Kuba, Kina, Hongkong, Nederländerna, Brasilien och Sverige. Hur går handledning till när den är dialogisk och "collaborative"? Vad skiljer detta från annan handledning?

Hur påverkar den kulturella kontexten? Vad är hierarkiskt och monologiskt från den kulturella kontexten och hur kan man bemöta detta i handledning? Hur passar collaborative practice in i olika sammanhang? När blir det svårt och varför?

FORSKNINGSGRUPPEN

AnnMarie intresserade sig i intressegruppen för forskningsfrågor och vi fick flera presentationer av kollaborativa forskningsprojekt och avhandlingar, och samtalade om hur forskning kan gå till för att vara kongruent med det kollaborativa perspektivet, dialogisk, samskapande och transparent. En utmaning i det traditionella akademiska paradigmet.

Detta var ljuvliga dagar som gav oss värme sol och inspiration som kommer räcka över höst och vinter till nästa sommar!

Fanny Marell

AnnMarie Johansson

Socionom

Sahlin

leg. Psykoterapeut

Socionom

Familjebehandlare

SÅ MÅNGA ORD. Ord som berör, som går mig förbi, som jag inte förstår, som ger något nytt. Möten med annorlunda människor, kulturer, kontexter, strukturer. När jag för första gången var med på ISI för två år sedan, upplevde jag allt annorlunda som ganska jobbigt samtidigt som det var spännande och intressant. Det var rörigt när allt översattes mellan spanska och engelska, många ville gärna berätta allt man hade pratat om i de mindre grupperna för hela konferen-

sen. I år hade ledningen för konferensen strukturerat upp det på ett annat sätt så det kändes mycket mer bekvämt för mig som den svenska jag är. Men betyder den mer harmoniska känslan i mitt inre att det är en bättre konferens? Så här någon månad efteråt är jag inte längre så säker och jag funderar en hel del kring detta, mitt behov av lugn, struktur och lagom annorlunda. Hur lite annorlunda får de vara innan min stressnivå höjs och det blir obekvämt. Och hur är det för andra?

Det är i mötet och i vårt relaterande förändring och möjligheter uppstår. Då minns jag hur en av de kubanska psykologerna i min "conversation group", i sin presentation av sig själv, sitt arbete och sina tankar om collaborative practice säger att hon funnit sådana likheter mellan dialektisk marxism som hon vuxit upp med och fostrats i och de collaborative tankegångarna. Det klack till i mig, vad säger människan? Jag blev stum, och av artighet och pga en bristande engelska

Fortsättning på nästa sida

avstod jag att kommentera eller fråga upp vad hon menade. Ingen av de andra i gruppen kommenterade detta heller. Någon kväll senare när vi träffades i samma grupp hade vi svårt att komma igång med ett samtal. Efter en stund tog den argentinske ranchägaren ordet och vände sig till den kubanske psykologen och på ett mycket respektfullt sätt började han ge sina tankar och funderingar till det hon beskrev häromkvällen. Han kunde inte förstå likheterna mellan dialektisk marxism och collaborative

practice. Genom sin fru, som är psykolog, hade han kommit i kontakt med dessa tankar. Han hade blivit intresserad och sett en möjlighet att utveckla detta för egen del i sitt ledarskap på sin ranch bland sina anställda. (Han är ägare till en mindre argentinsk ranch som vi i Sverige skulle kalla enorm, ifråga om areal och antal djur) . Genom att applicera mer av de idéer han hämtat från Harlene Andersson mfl hade hans ledarskap förändrats markant. Genom att gå från monolog till dialog med sina

anställda höll de på att utveckla ett helt annat företag, som han kände stora förhoppningar inför. Jag blev inspirerad av hans berättelse, den kubanske psykologen verkade inte ta illa upp utan satt och nickade, andra föll in med vissa kommentarer. Efteråt tänkte jag att vi just i denna stund varit med om collaborative practice, « ways of being <with> and becoming in relationship» tillsammans.

Carin Lindgren ,socioinom,
leg psykoterapeut

VAD GÖR ATT JAG återvänder till ISI, för sjunde gången, kan det ge något nytt?

Associerar till antropologen Malinovski, han med den klassiska studien av Trobrianderna, deras liv och riter/cermonier. För mig representerar ISI en "retribalisering", att möta andra där ett språkssystemiskt perspektiv är centralt, men från andra kulturer, och skärpa tänket, från "huvud till hanverket", dessutom att utsätta mig för nya deltagare som ställer helt nya frågor i sitt första möte med dessa referensramar och dess tillämpning (denna gång utgjorde dessa drygt hälften av deltagarna).

Ett seminarium jag valde ställde oss inför frågan: Hur gör vi, " i rummet" som terapeuter/handledare där det finns ett tydligt samhällsperspektiv? Det kan gälla social/ekonomisk/demokratisk orättvisa som del i den konkreta problembeskrivning vi får till oss, till exempel Diego, terapeut och handledare från Ecuador, beskrev en process som pågår, där han valt att, utifrån ett collaborativt perspektiv, ställa sig på samma sida som den grupp han handledde, i opposition mot den uppdragsgivare som anlitat honom.

Att problematisera, benämna dessa orättvisor visade sig, kan i olika kulturer, innebära en ytterligare utsatthet, för så väl den hjälpsökande som terapeut/handledare, men ändå ett val som måste göras för att bevara trovärdigheten i relationen.

Sally St. George och Dan Wulff, båda Ass.proffessors vid University of Calgary, var ansvariga för seminariet. Jag känner dom sedan flera år tillbaks och vet att dessa frågor berört dom själva konkret: De valde att flytta från USA till Canada under den senaste Bush-administrationen, när de tyckte att

orättvisor förstärktes ännu mer genom den politik som fördes.....

John Shotter, England, är ofta spännande att lyssna till och prata med. Han beskrev sig själv som en "ordnörd" vilket jag kan hålla med om. I samtal på tu man hand under veckan, förstod jag det som att hans sätt att tänka språkssystemiskt ändå utgår mycket från ord som en "representativitet" till skillnad från Wittgenstein, som mer pratar om ord med utgångspunkten "befintlighet"-den senare känner jag mig mer bekväm med själv. Jag passade på att fråga honom om vi skulle kunna komplettera ordet "personality" med ett nytt ord som "relationality", eftersom vi ur collaborativt perspektiv kan välja att utgå från ett multiversa, även när det gäller synen på Jaget. Han verkade inte helt ointresserad, även om han inte "gjorde vägen"....

Sheila McNamee/psykoterapeut/handledare m.m. /Taos Institute, USA, lyfte frågan om skillnaden mellan "professional ethics" och "relational ethics". "Vilken relation kan/ska/får en terapeut ha till sin klient/den hjälpsökande utöver den professionella i terapi-/handledningsrummet? Där menar hon att relational ethics ställer andra krav på terapeuten än att följa det rent uttalade professional ethics som följer på våra utbildningar/legitimationer.

Eftersom vi var på ISI drog jag mig till minnes en episod från en tidigare ISI konferens: I den direkt handledning som ofta är ett återkommande inslag under konferenserna, hade en terapeut bjudit in en kvinnlig klient och hennes far. Fadern fick förhinder, men kvinnan kom. Jag uppfattade som ett bra möte mellan henne och terapeuten och gruppen, enligt vad hon själv sa.

Dagen efter skulle konferensdeltagarna guidas runt i staden, sightseeing helt

enkelt. Konferensledningen hade beställt två bussar med guider, en av guiderna var kvinnan från samtalet dagen innan. En livlig diskussion utbröt, två sanningar utkristalliserade sig: "Vi måste säga nej, och få en ny guide-det går INTE att ha henne som guide utifrån att hon var klient nyss" och "det går visst-tvårt om ÅR det bra för henne att göra detta ...". Gruppen vart tydligt upprörd och oenig inför detta dilemma. Till slut sa hennes terapeut, som var konferensdeltagare, att han skulle fråga henne. Han gick ner och återkom. Gav följande återkoppling: Först när jag berättade att det var oss hon skulle guida, sa hon spontant, "nej det vet jag inte om jag vill" sedan ändrade hon sig och sa "Jo men det här är mitt jobb, något annat än det jag var/sa igår-jag gör det...". Hon var fast beredd att genomföra guidningen, det blev alltså upp till terapeuterna att avgör om DE ville genomföra det med henne också...

För mig representerar detta exempel konkret något som Sheila M. pratade om som skillnaden mellan olika "ethics" och något som symboliserar ett språkssystemiskt grundtänkande. "fråga den hjälpsökande", ta inte för givet att du har sanningen, vad som är bäst för personen ifråga, vad den än är. Den collaborativa förståelsen, säger till mig ha gärna dina hypoteser Matz, det är en oundviklig mänsklig förmåga att tillskriva mening till skeden som är oklara, för att vi i grunden ska kunna gå vidare,/ för att kunna överleva i människans tidiga år på jorden/ Men se upp så att denna förmåga inte utvecklas till en benägenhet att sitta inne med sanningen, utifrån din professionalitet-fråga den du har framför dig vad den personen/personerna tycker. De är experter på sitt eget liv!

Matz Sparrman/St Lukas Mottagning i Skellefteå AB

LÄROBOK I FAMILJETERAPI
AV ASTRI JOHNSEN OCH
VIDDIS WIE TORSTEINSSON,
STUDENTLITTERATUR 2015

(NORSKA ORIGNALETS TITEL:
LAEREBOK I FAMILIETERAPI,
UNIVERSITETSFÖRLAGET OSLO
2012)

Det är med stor tillfredsställelse som vi läst "Lärobok i familjeterapi", en mycket välskriven, ambitiös och innehållsrik bok som vi definitivt kommer att använda på våra utbildningar.

Innehållet börjar med "Familjeterapi- vad, varför och hur?" för att sedan övergå till att beskriva familjeterapis historia och centrala begrepp.

Magnus Ringborg har skrivit ett kapitel om familjeterapi i Norden.

"Forskningsperspektiv på familjeterapi" och "Vidareutveckling av det praktiska arbetet" ger förutom ett brett innehåll också många tänkbara idéer (kring behovet) av att kliniker behöver ställa sig frågor kring vad det är som eventuellt gör att man lyckas vara till nytta för andra.

Som en röd tråd genom hela boken går tanken att inget är "antingen-eller" utan alltid både och.

Multiverst i sin sanna bemärkelse. Enkelt uttryckt så kan positivistiska forskningsmodeller och hermeneutiska ansatser komplettera varandra. Författarna ger sig alltså i kast med att fundera på hur det kommer sig att familjeterapis fält ibland delats upp mellan Teori/forskare/evidens/manualer å ena sidan och kliniker/praktiskthandlande/

samtal i ren fri form/skepticism mot manualer å andra sidan (förenklat) med varsam hand beskriver författarna olika sätt för dessa discipliner att lära av och befrukta varandra. Hur kan praktiker följa upp sitt arbete och samla sina erfarenheter i någon form av "manual" och hur kan teoretiker närma sig det praktiska arbetet? Och kanske framför allt, på vilket sätt gynnar det familjer att sitta i varsin hörn och hålla på sin modell?

En stor del av boken beskriver olika "skolor" eller ansatser om man så vill.

"Flergenerationsperspektivet och spännvidden mellan psykodynamisk och systemisk familjeterapi", "Strukturell familjeterapi", "Systemisk familjeterapi-MilanoSkolan", "Den språkssystemiska inriktningen", "Strategisk och lösningsfokuserad terapi", "Narrativ terapi".

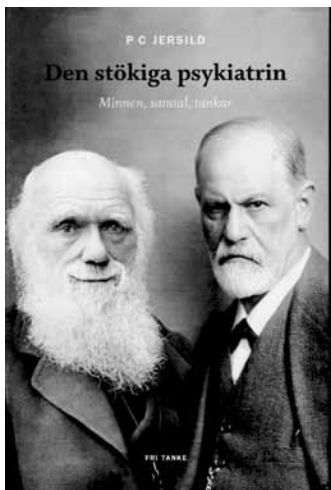
Alla dessa kapitel har en liknande struktur med en genomgång av centrala begrepp och teoretisk grund, historia, terapeutens position och hållning, forskning, olika förgrundsgestalters bidrag till utvecklingen osv. Vid flera tillfällen i boken återkommer författarna till barnets position i familjeterapi och de redovisar även undersökningar kring vad barn har tyckt om att delta i familjeterapi. Mer specifikt i kapitel 2 där en matnyttig sammanfattning av barns upplevelser står att läsa. Eftersom det är något som ligger oss varmt om hjärtat och som vi på olika sätt diskuterar och arbetar med i våra utbildningar är det med stor behållning och tacksamhet vi läser dessa delar i boken! Idéerna kring att barn både behöver få en röst och en plats i terapin samtidigt som de behöver få vara ifred i terapin eller slippa den helt och hållet ibland gav genklang i våra egna erfarenheter och skapade ett roligt och spännande samtal med nya utbildningsteman som följd. Hur uppnå den balans mellan uppmärksamhet och paus från fokus som barn behöver i terapin? Spännande!

Vi blir emellertid fundersamma kring att man inte tagit med experientuell familjeterapi. Carl Whitaker och Maurizio Andolfi är inte ens omnämnda. Virginia Satir är visserligen omnämnd men utifrån att hon var en del av Palo Altogruppen. Inte minst utifrån ett fler-

generationsperspektiv och utifrån barns delaktighet i familjeterapi, samt beskrivningar av uttryckande av känslor och upplevelser i dialogmodellen (kapitel 3) och hur den påverkar/belastar terapeuten som "modell" för härbärgerande så tycker vi att förgrundsgestalterna samt terapin som sådan borde ha omnämnts. Även flera av de tankar som beskrivs i den delen som behandlar den lösningsfokuserade terapin gällande till exempel framtidsfrågor, önskefrågor och så vidare påminner om Maurizio Andolfis arbete med "historiska hopp" i samtal med barn. Han arbetar då med barn som "co terapeut" och kallar dem sina främsta kompetenta "utbildare" gällande familjens inre liv. Det hade varit spännande med en jämförelse, eller åtminstone tankar om likheterna och skillnaderna i dessa skolor.

Boken avslutas med kapitlet "Familjeterapi, nutid och framtid" som inte minst gör oss uppmärksamma på att vi lever i en föränderlig värld med nya utmaningar och behov av måhända nya arbetsformer anpassade till nya problem och/eller svårigheter. En tanke i bokens mer filosoferande delar är, som vi uppfattar det, att familjeterapeuter behöver vara öppna för omvärldens förändring, flexibla i sin utgångspunkt och kunniga på ett flertal områden. Boken beskriver detta multiversa perspektiv på ett ödmjukt och mångfacetterat sätt så att vi inte blir tyngda eller skrämda av allt man behöver ta till sig, snarare hungriga och "ny" nyfikna på vårt arbete med familjer, par och utbildningsgrupper. När man läst mycket litteratur om familjeterapi kan man möjligen uppfatta boken som något repetitiv då vissa meningar och redovisningar när det gäller skolbildningar, historik eller teser återkommer flera gånger. Som lärobok kan man dock vända på resonemanget och se detta som en fördel. Vissa tankar återkommer och pusslet blir helare och fylligare för varje gång. En bok vi varmt rekommenderar.

Bengt Ärnfast
 Kicki Olsson Ärnfast

DEN STÖKIGA PSYKIATRIN
PC JERSILD
FRI TANKE FÖRLAG
2015

I slutet av boken slår Jersild fast att risken för psykisk sjukdom predestineras av fattigdom och klasstillhörighet. Innan dess har han gjort en exposé över psykiatrins historia, sammanvävt med hans egna erfarenheter som läkare inom psykiatrin. Till det har han fogat intervjuer med olika företrädare för psykiatrin som Christopher Gillberg, Åsa Nilssonne, Marianne Kristiansson Johan Cullberg och Magnus Kihlbom.

Det blir ett tvärsnitt över de olika strömningarna inom psykiatrin, biologismen, psykodynamiska terapin, medicineringskontra samtalen.

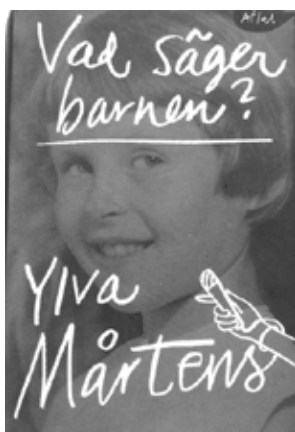
En slutsats han drar är att det inte hänt så mycket inom området från 1947 till i dag. Det mesta – forskning, behandling – har stått still. Vi vet inget om

de egentliga orsakerna bakom diagnoser som demens, schizofreni eller depressioner.

Den ”lättare” psykiatrin, neuroserna, är inte heller något att klappa händerna inför. Jersild säger att diagnoserna tycks svaja med samhällsutvecklingen. ”Gränsen mellan friskt och sjukt glider fram och tillbaka. Olika åsikter härskar om huruvida en diagnos i sig kan vara en befrielse – eller en stämpel.”

Slutsatsen som sätter punkt för boken handlar om hur vi ska förebygga psykiska sjukdomar. ”De viktigaste generella preventiva åtgärderna ligger inte inom psykiatrin utan ovanför den, i politiken.”

Mårten af Ekenstam

VAD SÄGER BARNEN
YLVA MÅRTENS
ATLAS FÖRLAG
2015

Vad säger barnen? Vad är ett barn? Hur och när ska vi lyssna på vad barn säger? Hur många minuter ges barn utrymme att uttrycka sina åsikter och tankar? Har barn Yttrandefrihet? Är du nyfiken på att få veta mer och skaffa kunskap för att kunna besvara frågorna inledningsvis så tipsar jag dig om att läsa ”Vad säger barnen?”. Boken är författad av journalisten Ylva Mårtens, utgiven av Atlas förlag i maj 2015. Ylva var pionjär att föra ut barnens röster i radion, det som numera kallas gammalmedia. I drygt 40 år gav hon lyssnare möjlighet att få veta vad barn har att berätta och säga i viktiga livsfrågor och om barnlitteratur. Nu kan vi läsa om Ylvas erfarenheter och tankar om att samtala med barn. Vi som möter barn och ska samtala med dem, får på ett enkelt sätt ta del av erfarenheter och kunskap om hur vi ska förbereda oss och genomföra den uppgiften.

För mig som människa och socionom är det angeläget att alltid påminna mig och andra om att lyssna kring - Vad tycker barnen? På vilket sätt lyssnar vi på vad barnen vill förmedla? Hur många minuter och samtal får barnen möjlighet att uttrycka vad de vill berätta och om vad de tänker om hur det har det och om livet. Inte sällan kommer barnens uppfattningar och åsikter i skymundan när de vuxna kommer till tals. Boken ger hjälp i att sätta barnen i fokus. Jag tycker boken är betydelsefull!

Vad krävs av den som ska tala med barn? På vilket sätt ska jag förbereda mig? I det inledande kapitlet finns en underrubrik Konsten att intervjua ett barn. Det är en bra beskrivning om vad den som ska genomföra ett samtal med barn behöver fundera kring. Det är inte bara en rad frågor som ska besvaras, utan det är en kreativ process där förberedelsearbetet, utmejslandet av frågor som behöver göras och planering av plats att vara på som ska skapas. Det måste få ta tid. Ett genuint intresse och nyfikenhet på den jag ska samtala med är grundläggande.

Måste barnens föräldrar ge barnen tillstånd att säga vad de vill? Ska de medverka med hela sina namn? Ska de intervjuas i grupp eller enskilt? Gäller Yttrandefrihet barnen?

Läsaren får stifta bekantskap med ett antal av de intervjupersoner som medverkat i radion. De är barnen, som upplevt att omhändertats och tvångsplacerats,

som drabbats av föräldrars död och andra omvälvande livshändelser, som reflekterar om hur det var att medverka och de delar sina tankar och minnen. Det är barn som valts ut för att samlas och diskutera böckers innehåll och påverkan av livet. Det är intressant att få följa deras minnen och upplevelser även som äldre. De tänker på olika sätt och det är spännande läsning. Författaren är självkritisk och det landar som handfasta tips om vad man behöver tänka på inför och i samtal med barn. Det viktigaste är att samtal måste få ta tid och att barnen får berätta vad de vill utan stress.

Det presenteras uppseendeväckande siffror i boken. Om barnen omfattas av Yttrandefriheten, hur stort utrymme ges de? Författaren har granskat hur många minuter barns röster förekommer i radiokanalerna P1 och P4 under en viss period. Det är försumbara tal, hur kommer det sig? Vuxna och ansvariga behöver ställa sig den frågan, barns röster är ljusa och hörs inte. Barn behöver vuxna som tar på sig och bidrar till att lyfta barns synpunkter och berättelser.

I det avslutande kapitlet skriver Ylva om sig och barnet inom henne. Hur kommer det sig att hon kom att ägna sitt yrkesliv till att försöka ge barn röst? Det handlar bland annat om barnpensionat, barnsköterskor och mödrahem. Nu främmande ord som påverkade ett barns liv och gav en kvinna ett yrke och utmärkelser för det valet.

Ann-Christine Falk, socionom

MODET ATT INGENTING GÖRA EN BOK OM DET SVÅRA MÖTET LARS BJÖRKLUND (LIBRIS 2003)

”När det tunga och svåra drabbar en människa är risken för att hon skall bli övergiven och ensam som störst. Ofta handlar det om en oförmåga hos människor runt omkring att vara nära i det som känns skrämmande och meningslöst”

Lars Björklund, under många år sjukhuspräst på Akademiska sjukhuset i Uppsala numera präst och själavårdare på Sigtunastiftelsen och uppskattad föreläsare, har skrivit en liten bok som ”handlar om att våga möta det som känns omöjligt och våga stanna kvar i det, utan tvekan” Han kallar sin bok för en tankebok och hela boken genomsyras av idén om att mötet och närvaron sida vid sida med frånvaron av åtgärdande, är avgörande - modet att ingenting göra.

Jag minns vagt att jag fick en scen ur en film berättad för mig. Några medelålders damer ringer på hos en man vars hustru just dött. De kliver in, slår sig ner och säger något i stil med:

This is what we do, we come and sit.

Lars Björklund menar att det öppnas en möjlighet för ett djupt och innerligt möte när vi inser att vi oftast inte har någonting att ge en människa som drabbats av det svåraste i livet. Han menar att det finns en slags ojämlikhet inbyggd här. Den som vill hjälpa är stark och kan lämna rummet men den som söker hjälp kan inte komma undan sin smärta. Han vill berätta om att vara där den drabbade är utan krav eller förväntningar. Hjälparen behöver inte synas eller bekräftas. ”Det skulle kunna vara vem som helst, men nu är det jag som sitter här och då kan det inte vara någon annan än jag”. Han uppmanar oss att komma tomhänta till ett sådant möte.

Under rubriken OM TRÖST skriver författaren att orden ofta blir krystade

och innehållslösa. De handlar ofta om att allt nog ska ordna sig och bli bättre, men vi är där för att se och lyssna.

Då jag var på en föreläsning med Lars B påpekade han att vi har två öron, två ögon men bara en mun och i kapitlet OM TYSTNAD skriver han att man kanske måste anstränga sig rejält för att hålla tillbaka sina egna ord. Längre fram i boken har han en idé om att det kan vara klokt att avstå från att ställa den ”första frågan” – exempelvis; Har du fler barn? (när någon mist ett barn) eller Hur gammal var han? (när någon mist en till åren kommen pappa) – som om fler barn eller hög ålder med automatik skulle minska sorg, smärta och förtvivlan. Om det vet den som frågar ingenting!

Kapitlet OM NÄRHET inleds med att det kan vara viktigt att hålla distans till själva händelsen men att man i relation till medmänniskan måste våga närma sig och vara nära. Om vi betraktar mötet som ett rum som jag har möjlighet att gå in och ut ur är det ingen större fara med närheten. Förmågan att vara närvarande är ofta beroende av att jag inte avger några löften.

Det händer att människor tackar Lars för att han varit hos dem hela tiden medan han i själva verket bara var närvarande någon timme. Det är närvarotid som räknas, inte klocktid. Det tycks finnas möjlighet att vara tillsammans hur lång tid som helst utan att mötas och en möjlighet att uppleva närhet och bekräftelse utan att någon längre tid förflutit, konstaterar Lars B i kapitlet OM TID.

”Hur mycket av mitt eget ska jag vara beredd att offra för en annan människas skull?” frågar sig författaren inledningsvis i kapitlet OM ATT DELA. Han menar att arbetet med drabbade människor kan innebära att vi förlora något. Kanske inte oss själva men en del av vår fritid, vår glädje, vår bekvämlighet eller framgång. Lars B menar att det finns en förlust i delandet; en förlust som sällan beskrivs och han menar att om vi vågar

se förlusten så kan vi också våga gå vidare in i mörkret. Om förlusten inte synliggörs riskerar vi att medlidandet blir vårt eget lidande och att fokus förflyttas till oss själva.

Rädsla är den känsla som hindrar mig mest skriver Lars B i kapitlet OM RÄDSLÅ, den är den tyngsta och svåraste känslan i ett möte. Rädslan gör att han bara kan tänka på sig själv. Rädsla och förmågan att möta en annan människa är en omöjlig kombination; det går inte att komma nära en människa man är rädd för. I en förenkling av verkligheten går alla problem att lösa men Lars B menar att det finns problem och hinder som är omöjliga att påverka, lösa eller hitta någon mening i. Hans tanke är att våga vara i vanmakten utan krav på det omöjliga. ”Jag kan inte hjälpa dig. Jag stannar hos dig”

I kapitlet OM SLÖHET, beskriver Lars B slöheten som ett slags förhållningssätt – ej att förväxla med likgiltighet. Återigen: det största hindret för att ett möte skall uppstå, ligger i min vilja att uträtta något och bli bekräftad för det jag är och gör. Slöheten ger ibland utrymme för den svalkande likgiltighet som är nödvändig i varje relation som ska kunna växa

Boken avslutas med ett EFTERORD där Lars Björklund bland annat skriver:

”Jag har skrivit om att ge och ta emot (...) Det har handlat om modet att vara där utan förväntningar eller krav och om modet att ingenting göra. I det mötet finns framtiden, möjligheterna och hoppet. Mötet blir genom detta en födelseplats”

Lars Björklund har skrivit en bok som är poetisk och jordnära på en och samma gång.

Kerstin Svart Eriksson

Jauja

Allt du önskar kan du få

Filmen har ett anslag som en westernballad. En man och hans dotter, tätt tillsammans. Hon i duvblå klänning, han med ryggen mot kameran. Bortom dem en ändlös stäpp. Låga buskar, brungrönt gräs. Samtalet är trevande, med långa tystnader. Hon vill ha en egen hund, en som följer henne överallt. Oj då. Det blir inte lätt. Men det ska hon få, fast först när de återvänt hem till Danmark, säger pappan. Min söta flicka.

Så börjar den argentinske regissören Lisandro Alonsos film *Jauja* (2014). Handlingen i Alonsos filmer brukar kunna sammanfattas på ett par rader, liksom dialogen. Men de har en visuell kraft och en långsamhet som ger utrymme att gestalta annat än i mer traditionellt berättade filmer.

Fastän inget märkvärdigt händer skapar den där första scenen en egenartad stämning. Formatet (nästan kvadratisk) och de rundade hörnen får bilden att se ut som från en stumfilm. Eller som ett mycket gammalt foto. Så gammalt att den verklighet det återger förefaller på en gång förlorad och mättad med innebörd. Som i en saga.

Vi hör inte hemma här, säger Dinesen till sin dotter. Vi åker snart hem. Gunnar Dinesen (Viggo Mortensen) är dansk ingenjör med kaptens grad som rest i väg med den 15-åriga Ingeborg för att delta i "la conquista del desierto" – arméns krig mot indianstammar, på 1880-talet, för att säkra Patagonien åt det civiliserade Argentina. Han vet inte att Ingeborg har något på gång med Corto, en ung soldat. Kanske längtar hon inte hem. Jag tycker om öknen, säger hon. Jag tycker om hur den fyller mig.

Dinesen har svårt att förstå sig på henne. Han är snäll, vek, obeslutsam. Inte som militärerna. Man måste bestämma sig för

en idé och hålla fast vid den, säger Pittaluga, en officer Dinesen är tvungen att samarbeta med. Det är det som skiljer oss från "los cabezas de coco", indianerna. De bara drar omkring, stjäler och mördar. Varför kallar ni dem för cabezas de coco, frågar Dinesen. Om vi inte vet vad de heter – hur ska vi då kunna förstå dem? Vi är inte här för att förstå dem, säger Pittaluga. Vi är här för att döda dem, allihop.

Ingeborg är en av få kvinnor i denna värld av män, upptagna av valda eller påtvingade uppdrag. Brutalitet, tristess, primitiv lust, kolonialistiskt högmod. En militärbal som civilisationsfernissa. Den medelålders Pittaluga vill bjuda Ingeborg, men en far måste skydda sin dotter. Den mannen är alldeles för förtjust i unga flickor! Han är ett svin! Du ska inte gå i närheten av honom! Varför skulle jag göra det? Jamen – nåja... varför skulle du det... Min stackars flicka, muttrar Dinesen. Vi hör inte alls hemma här.

Under natten rymmer Ingeborg och Corto. Dinesen vaknar. Ingeborgs säng är tom. Det här är bortom vad han kunnat föreställa sig. Han har ingen beredskap för det som far igenom honom. Han vet inte vad han ska ta sig till. Han rider efter, i paraduniform, med revolver, gevär och sabel. Han hittar Corto, svårt sårad, och dödar honom. Ingeborg hittar han inte. Hästen blir stulen. Dinesen stapplar vidare genom det karga landskapet.

Som en westernhistoria: brutala män, en handfallen far, en vacker dotter, ung kärlek, flykt, död. Men så ändrar filmen fullständigt karaktär. En varghund, med ett stort sårigt område över bogen, dyker upp. Dinesen följer hunden till en grotta bebodd av – en äldre dansk kvinna (Ghita Nörby). Eller, på tvärs mot all

logik – är det Ingeborg? Ett förtätaat, absurt samtal utspinner sig. Jag pratar mest med min hund. Det är mycket märkligt för mig att prata med en man, säger kvinnan. Är ni en man? Jo, det tror jag väl. Hur såg min mor ut? frågar hon. Jag menar – flickans mor? Varför? undrar Dinesen. Jag har alltid gärna velat veta. Din mor, säger Dinesen, lämnade oss strax efter att du föddes.

Är detta Ingeborg? Hon är inte som han väntat sig. Det måste ju vara hon. Kan inte vara det. Dinesen reser sig, bugar och tar avsked: Jag letar efter min dotter. Sakta och mödosamt går han iväg över ett lavafält som sträcker sig till horisonten. Vad är det som får livet att fungera och röra sig framåt? undrar kvinnan. Jag vet inte, säger Dinesen ut i tomheten.

Filmens sista minuter: nutid, ett slott i Danmark, morgon. Ingeborg (fast hon heter något annat här) pratar med en man som sköter hennes fem irländska varghundar. En av dem har ett stort sår över bogen. Hon går iväg med hunden ut i skogen. Hon hittar en liten tennsoldat. Hon kastar den i en damm.

Jauja är, säger en text i början av filmen, namnet på ett mytiskt land av överflöd och lycka. Alla som sökt detta jordiska paradiset har villat bort sig på vägen. Vad är det som får livet att fungera och röra sig framåt? Är det detta sökande, hur illusoriskt det än är? Får vi bort indianerna kan Patagonien generera välstånd. En man söker desperat efter sin förrymda dotter. När han hittar henne har hon förändrats så mycket att han fortsätter söka. En flicka vill ha en hund som följer henne överallt. Hon får det. Han blir nervös när det är något han inte förstår, säger hundskötaren, och då kliar han sig och river upp stora sår. Vad är det han inte förstår? Att du är borta så lång tid.

Jauja är som ett kammerspel, fast det mesta av filmen utspelas på Patagoniens vidder eller vid havet med solande sjölejon i

bakgrunden. Rollistan omfattar bara ett tiotal personer. Fotot har en återhållen skönhet. Mättade färger, få kamerarörelser, ett djupfokusfoto som med formatets trånga ram gör landskapets ödslighet nästan påtaglig.

Den lille tennsoldaten dyker upp både vid den Patagoniska kusten, i öknen och i skogen vid slottet, som ett omkväde i en gammal ballad. Som ett mönster vi inte kan begripa, lika lite som det är begripligt att möta Ingeborg förändrad på det sättet, eller att träffa på en och samma hund med så lång tids mellanrum. Det är, liksom mycket annat, saker vi inte kan vara förberedda på i livet.

I filmens sista bild, över klippkusten i Patagonien, finns inte längre några människor. Sjölejonen är fortfarande där. Hundar förstår mycket mer än vi tror, förklarar hundskötaren för flickan. De gör planer. Hur sjölejon uppfattar människor vet vi inte. Kanske, som det har sagts, de spårsäkra djuren märker att vi inte är alldeles hemma i den uttrydda världen.

Viggo Mortensen är lysande i sin roll. Namnet Dinesen associerar till den stora danska sagoberätterskan Karen Blixen, som publicerade under pseudonym Isak Dinesen. Det finns en rad filmiska allusioner, men de behövs inte för att man ska kunna ta till sig denna vackra, gåtfulla berättelse. Jauja fick kritikerpriset på Cannesfestivalen i fjol. Den kommer nog inte på svensk bio, men finns på engelsktextad DVD.

Göran Nordström

Bertrando sätter ord på känslorna i terapirummet

Systemiska terapeuter har hittills haft ett kognitivt förhållningssätt till klientens känslomässiga reaktioner vilket inte alltid varit det mest verkningsfulla, anser Paolo Bertrando. I stället för att bara ställa frågor om de faktiska omständigheterna bör vi också intressera oss för känslorna. I annat fall får vi bara halva bilden, säger han.

Paolo Bertrando besökte Köpenhamn i maj 2015 och var huvudföreläsare vid Metropols återkommande familjeterapikonferens som är ett led i diplomutbildningen i familjeterapi.

Paolo Bertrando hade denna gång fokus på ”Känslornas betydelse och plats i den systemiska teorin och dess betydelse för terapeuten”.

För 20 år sedan var det nästan ingen i den systemiska världen som pratade om känslor. Hur kommer det sig att du valt att sätta fokus på det nu?

- I verkligheten arbetar vi ju med känslorna men det finns ingen teori tillgänglig för det inom den systemiska världen. Det finns massor av litteratur om känslor men inte med utgångspunkt i ett systemiskt perspektiv. Jag började fundera på hur vi skulle kunna arbeta med känslor inom vår ram. Det var själva grundidén.

- För cirka tio år sedan arbetade jag tillsammans med Boscolo, han pekade det som var det mest avgörande i terapin och det var tidpunkten för den känslomässiga förändringen. Han hade däremot ingen lust att skriva mer så jag blev tvungen att göra det själv.

Du förhåller dig både till känslorna i rummet och till de som sker mellan klient och terapeut?

- Känslor är alltid en relationell sak, det finns redan en hel del litteratur skriven om känslor och relationer som man kan låta sig inspireras av. Jag funderade på hur det skulle vara om man bara betraktade känslor som något som uppstår när två människor är tillsammans. Det fungerade någotsånär. Men det finns också andra aspekter av känslor, känslor som man utbyter och känslor man har inom sig. Det betyder att det finns både ett relationellt perspektiv och ett individuellt perspektiv som påverkar samtidigt.

- Varje gång det uppstår något känslomässigt i terapirummet händer det också något i mig och när det sker händer det förmodligen också för någon annan i rummet. Men det är också sant att bara för att jag känner något i terapirummet så känner inte nödvändigtvis de andra samma sak.

Denna uppmärksamhet på känslor, får den dig att tala om känslor i högre grad nu än tidigare?

Ja det gör jag. Om jag ser att människor förändras, då frågar jag: hur känns det just nu, vad händer nu?

Det gjorde jag inte tidigare. Jag registrerade förmodligen förändringen, men mina frågor var mer inriktade på fakta och idéer och systemiska hypoteser om fakta.

Det ger mig också möjlighet att uttrycka mina egna känslor. Det har blivit klart för mig att det jag tidigare trott hade en kognitiv grund alltid börjar med en känsla.

I morse till exempel skulle jag handleda en ung kvinna och det var tydligt hur obekvämt det var för henne att prata med mig om sina svårigheter. Hon berättade också om en yngre bror som drabbats av en hjärnskada efter en olycka och jag märkte att när hon talade om sin bror verkade hon mycket mindre hämmad än när hon talade om sina svårigheter. När jag kommenterade detta svarade hon att de flesta människor bara

var intresserade av hennes prestationer men hennes bror däremot älskade henne för den hon var. Det fick mig att fråga henne om hon kunde tänka att hon talade med sin bror i stället för med mig, när hon gjorde det började hon tala om helt andra saker.

Skulle du säga att fakta och känslor är motsatser?

Nej men jag skulle säga att om man inte tar med bägge perspektiven får man bara halva bilden. Om till exempel ett par har skilt sig så kan man säga att skilsmässan är ett faktum men hur de känslomässigt förhåller sig till skilsmässan är en annan sida av saken. Om man inte får tillgång till den känslomässiga sidan blir det inte samma fördjupning.

Vilka tankar har du om kopplingen till dina egna känslor under en terapiesession?

- Det beror på vilken känsla det är... ha ha. Först och främst försöker jag få tag på meningen bakom känslan. Pascal har sagt att det inte är möjligt att förstå känslor men Gregory Bateson menar att varje känsla har sin egen logik. Det finns redan mängder av forskning som stödjer idén om rationaliteten i känslor.

I den systemiska världen har vi ingen tradition av egenterapi, hur viktigt är det att ha god självkännet?

- När man talar om känslor talar man också om sig själv, när man talar om idéer och hypoteser talar man om något som är skilt från oss själva. Det är ett bekymmer att vi ger så lite uppmärksamhet till personen inom terapeuten. Man kan säga att psykoanalysen överdrev det men det är fortfarande viktigt.

- Det nya som hänt under de senaste tjugo åren i det systemiska och narrativa förhållningssättet, där fokus i högre grad ligger på relationen, är möjligheten att utveckla och se nya berättelser som kan skapas, något som kräver större uppmärksamhet på själva terapeuten. Jag tror att man gör sina val i samtalet

baserat på sin privata historia, sin professionella erfarenhet och baserat på vad klienten lyfter fram.

Det borde öppna nya vägar för handledning, om man också ska räkna in terapeutens känslor?

- Ja, jag har funderat på nya sätt att utöva handledning på. Vi har tidigare i hög grad förhållit oss mer till sakfrågan än till personen i handledningen och jag tror att det är möjligt att kombinera dessa två aspekter. Genom att reflektera över sakfrågan, är det också möjligt att reflektera över varför just den här enskilda personen valde just den här vägen med just den här speciella familjen.

Jag tänker på all den uppmärksamhet på mentalisering just nu. Kan du se några likheter i ditt arbete kring känslor inom den systemiska förståelseramen?

- Ja, jag tror Fonagys idéer och mentalisering samspelar med idéer om affektreglering. Ju bättre du blir på att mentalisera den andra ju bättre blir du på att förstå dina egna känslor.

Jag tänker att mitt arbete är mycket systemiskt, kunskap om den andre är också kunskap om mig själv. Jag tror att det ligger implicit i den systemiska förståelse snarare än explicit, det är den stora skillnaden. Jag tror att vi gör det men vi är inte alltid medvetna om att vi gör så. Även medvetenhet om vad vi gör skapar en stor skillnad.

- Det är viktigt att vi funderar kring de känslor vi lägger märke till under terapins gång och att vi funderar över våra funderingar. Det vi känner under en session är på ett sätt mer primitivt än det vi kan tänka om det. I samma ögonblick som vi går in i terapirummet blir vi en del av relationer och stämningar. Det är viktigt att vi lägger märke till om vi bryr oss mer eller mindre om ett eller annat. Och vi måste ställa frågor till oss själva om dessa känslor och tankar. Det är där det blir viktigt med handledning

och kollegor för att få hjälp till andra perspektiv. Det finns en stor fara i att gå alltför mycket på intuition.

Förra året när du besökte oss på Stok:s årsmöte 2014 talade du en hel del om en ekonomisk global kris. Är det något i vår tid som verkar behöva ett tydligare fokus på känslor?

- Ja, vår tid kännetecknas av en hög grad av instabilitet. I den västliga industrialiserade världen är våra liv ofta präglade av personliga val när det gäller utbildning, arbete och familj.

- Ungdomar är osäkra i dag, de har ingen aning om hur deras liv kommer att gestalta sig om fem år. Det krävs en mycket stor känslomässig styrka för att handskas med denna instabilitet och en stor tro på sig själv.

- När man inte kan förvänta sig stöd från andra måste man kunna ge sig själv stabilitet. Det är viktigt att känna sig själv och veta vad som känns bra.

Vad krävs av goda familjeterapeuter idag?

- Jag tror att de flesta svårigheter i det postmoderna samhället hänger ihop med att inte ha möjlighet att uttrycka sig. Om människor fick chansen att berätta sin favorithistoria, som Michael White sa, i en öppen dialog kommer de spontant hitta ett bättre sätt att leva. Den postmoderna terapeuten ska ge plats till den ännu inte berättade historien, den som ger möjlighet för människor att leva det liv de gärna vill.

- Vi måste tillföra något nytt till de familjer som vi möter, något som de inte själva fått upp ögonen för, men utan att de behöver skrivas på näsan. Familjer behöver få upptäcka något nytt hos sig själva. Min uppgift är att hjälpa till att upptäcka något de ännu inte har sett, för om de redan hade sett det hade de själva redan skapat förändringen. De kan behöva utmanas lite.

Vilka kvaliteter behöver man ha som familjeterapeut?

Paolo Bertrando

- Man måste kunna acceptera andra människor utan att vilja förändra dem, vilket kanske låter motsägelsefullt i förhållande till vad jag sagt tidigare. Men man ska kunna hjälpa till att göra det möjligt att hitta något annat snarare än att förändras i en viss riktning.

- Dessutom ska man vara bra på att skapa allianser och vara medveten om på vilket sätt man interagerar med andra. Du måste kunna hantera osäkerheten i rummet man vet aldrig vad som kommer att hända och vilken väg man kommer att ta.

- Slutligen ska man vara medveten om vad man själv tar med sig in i terapin och den roll man intar. Som systemisk terapeut måste man ha ett ständigt fokus på sammanhanget. Den mest avgörande skillnaden mellan systemiska terapeuter och andra är förmågan att förstå saker i sitt sammanhang. Så måste vi konstant ha fokus på vad som händer mellan familjen och terapeuten och vad som händer i sammanhangen omkring. Och så är vi nästan tillbaka vid utgångspunkten!

Susan Harnow för STOK:s medlemstidning
Systemisk Narrativt Forum nr 3 2015
Översättning: Anita Blom af Ekenstam

B-FÖRENINGSBREV

RETURADRESS:

SFT
c/o Anita Blom af Ekenstam
Ringvägen 47b
181 51 Lidingö

www.sfft.se

KALENDARIUM 2015

3-4 SEPTEMBER

FAMILJETERAPIKONGRESS 2015

SÅ HÄR GÖR VI FAMILJETERAPI

– FOKUS PÅ PRAKTISKA

ERFARENHETER, METODER OCH

FÖRHÅLLNINGSSÄTT

WWW.SFFT.SE

VÄXJÖ

11 SEPTEMBER

1-ÅRIG VIDAREUTBILDNING

FÖR SOCIALARBETARE STARTAR.

KURSLEDARE CALLE FJELLMAN

OCH BENGT WEINE

WWW.MAGELAKADEMIEN.SE

STOCKHOLM

24-25 SEPTEMBER

VAD ÄR VERKSAMT

I PSYKOSOCIALT

BEHANDLINGSARBETE?

WORKSHOP MED SCOTT D

MILLER

WWW.GCK.NU

GÖTEBORG

16-18 OKTOBER

DRIVING US CRAZY,

INTERNATIONELL FILMFESTIVAL

FAMILJEVÅRDSSTIFTELSEN I

SAMARBETE MED MADINAMERICA

WWW.FAMILJEVÅRDSSTIFTELSEN.SE

GÖTEBORG

9-10 DECEMBER

HANTERING AV

PROBLEMSKAPANDE BETEENDE

UTIFRÅN ETT LÅGAFFEKTIVT

FÖRHÅLLNINGSSÄTT. WORKSHOP

MED Bo HJELSKOV ELVÉN

WWW.GCK.NU

GÖTEBORG

ANNONSERA I SFT – SVENSK FAMILJETERAPI. HELSIDA 4 000 KR, HALVSIDA 3 000 KR

KVARTSSIDA 2 000 KR PLATSANNONS KVARTSSIDA 4 000 KR.

NÄSTA NUMMER KOMMER UT I BÖRJAN AV DECEMBER. MANUSSTOPP 15/11

KONTAKTA REDAKTIONEN SFTRED@TELIA.COM